

Propojení univerzity a městských latinských škol je známo z pramenů doby okolo roku 1600, tedy z doby, kdy ve funkci rektora pražské univerzity působil patrně největší z organizátorů českého latinského školství Martin Bacháček z Nauměřic (1539?–1612). Lze předpokládat, že podobné zvyklosti uplatňovali již jeho předchůdci v úřadě. Univerzita, která byla během husitských válek zredukována na jedinou – artistickou – fakultu, soužití s partikulárními školami přímo existenčně potřebovala. V péči o rozrůstající síť latinských škol našla nový smysl své existence. V druhé polovině 16. a na počátku 17. století spravovala pražská univerzita v Čechách latinské školy téměř ve všech královských městech, v řadě měst poddanských, a v posledních dvou

Obr. 4: Karolinum neboli Karlova kolej je nejstarší univerzitní kolej ve střední Evropě

desetiletích svého působení dokonce i některé školy v nevelkých městečkách, výjimečně i vesnicích. Celkový maximální počet škol, které byly pod správou a dohledem pražského rektora, dosahoval počtu 125. Jádrem oblasti pod vlivem univerzity leželo především ve vlastních Čechách, hlavně východních, středovýchodních a jihozápadních. Jednalo se o jazykově české, utrakvistické oblasti, ovládané konzistoří pod obojí.

Mimo její vliv zůstávaly tradičně katolické jižní Čechy s centrem v Českých Budějovicích, které se již od husitských válek obracely ke Krakovu, Vídni a později i Štýrskému Hradci. V Pošumaví se vliv pražské univerzity mísil s vlivem katolických a protestantských univerzit, na jinak katolickém Plzeňsku si univerzita vybudovala silné pozice. Slavkovský les, Chebsko, Poohří, Českolipsko, Šluknovsko a Frýdlantsko patřily ke spádové oblasti luteránských univerzit. V dolním Polabí a dolním povodí Ohře se prolínaly vlivy Karolina, jezuitské akademie v Klementinu (ta na latinské školství vliv neměla) a zahraničních univerzit. Latinské školy však obsazoval svými absolventy a studenty rektor pražské univerzity. Severní Čechy byly převážně pod vlivem německého luteránství a částečně kalvinství, ve východních Čechách měla významnou pozici školská síť jednoty bratrské.⁹ Severní část Českomoravské vrchoviny byla z české i moravské strany pod kontrolou pražské univerzity, v jižní části se opět stýkalo více vlivů. Rektor pražské univerzity dosazoval pedagogy až v Trenčíně v Horních Uhrách.¹⁰